М. ЙОГАНСЕН

ХИТРІ КАЧКИ

ДИТВИДАВ

М. ЙОГАНСЕН

ХИТРІ КАЧКИ

Малюнки та обкладинка
Л. СИДОРОВА

ДИТВИДАВ
Харків 1935 Одеса

Редактор А. Рябініна
Худ. редактор Й. Дайц
Техкерівник С. Шенкер
Коректор І. Бесарабова

Хитрі качки

Диких качок не одна порода. Та серед усіх наймудріший — крижень. Він близько не підпускає —ках! — і знявся летіти. І як полетів, то не скоро вже знов сяде на воду. Разів п'ять, а то й десять облетить навколо озера — летить і крутить головою — роздивляється, чи нема чого чудного та незвичайного біля води.

Ховатися треба здорово, щоб не побачив. А коли зробити добру халабуду, чи схованку з очеретиння, чи то з верболозу, то крижень ураз побачить, що це щось нове і втече.

А вже на чистій воді ніяк до крижнів не під'їдеш. Під осінь же крижні покидають болота й комиші, і летять спати на відкриті місця. Удень вони сплять десь на широкій воді, вітер заколисує їх і підганяє до берега. Але близько всеодно не підпливуть — прокинеться якийсь старий крижак, кахне, і вся компанія підлетить, обкрутиться, скільки треба, і знову сяде на середину води.

На початку серпня чимало полазили мисливці по болотах та канавах і позганяли крижнів.

Чирята й лопоноси ще поверталися як коли, а крижні ушилися зовсім. Де ж вони поділися?

— Звісно, де вони, — сказав дід білорус. — Вони всі на Дніпрі, на тихій заводі. Тільки там до них не доберешся — чиста вода. Не раз уже пробували — не підпускають кляті крижаки!

— Треба хоч подивитись, — так я подумав. Переплив Дніпро пороном і пішов до заводі. Берег піскуватий і заріс густим верболозом. Кроків за двісті від берега — мілина, тиха неглибока вода, і поросла травичкою. На мілині — качки.

І правда, що не доберешся. Рушниця мисливська б'є кроків на шістдесят, а тут не менш як двісті. А качок сила. Чирята, сиваки, чорнушки, крижні — аж чорно на мілині. Підійти, злякати — полетять геть. І все! Сидіти в кущах, всеодно ж не підпливуть до берега. Правду казав дід білорус.

Пішов додому в хату, лежу і не спиться мені — чорно диких качок перед очима. Як би всежтаки їх обмудрувати! Думав, думав, і щось наче вигадав.

Другого дня знову переплив Дніпро пороном. Зайшов у лози і подивився на мілину. Сидять. Ану, спробуймо, хто мудріший, людина, чи качки?

Виліз із кущів просто на берег і махнув рукою. Як зірвуться качки вгору, як грім. Наче вантажний поїзд мостом загуркотів — такий шум.

Як тільки знялися качки, так я назад, у верболози. Забивсь під кущ і лежу, дивлюся,

що далі буде. Чирята, сиваки, чорнушки, як тільки побачили, що нема нікого, обкрутнулися і знову впали на воду. Раз нема нікого, то нема чого й літати. Посідали.

Ну то качки прості, а крижні не такі дурні. Нема нікого, але може хто сховався та й сидить десь. Треба подивитись.

Високо піднялися крижні вгору і облетіли далеким кругом навколо води. Над мостом пролетіли, зачепили село Неданчичі, подивилися й на діда, що біля порону, і перевірили також білоруський берег. Побачивши, що все гаразд, трошки знизилися і зробили вже вужче коло, та все ще далеко від берега. Знову все тихо. Тоді ще трохи знизилися і полетіли вже понад самим берегом. Я встав у кущах і побачив крижнів над головою. Сами себе перехитрили. Хлоп! — і збив одного. Забрав і швиденько знову в кущі. Заметушилися крижні, подалися геть далеко петляти. Кружляли, кружляли на цей раз дуже довго, та всежтаки довелося повернутись. Коли б вони не були такі хитрі, то просто пролетіли б понад Дніпром на мілину і цілі були б. Так ні — треба ж перевірити, чи нема того громобойного чоловіка у верболозі. Перевірили! — знов одного збив.

Отак ще двох зачепив і подався до порону.

— Бачив, — сказав дід на пороні. — Хоч який крижень хитрий, а всежтаки чоловік за нього мудріший. Ну, давайте ж поскубу, а ви розкладайте вогонь.

Хто розірвав сову?

Коли я зробився здоровий і великий, я купив собі рушницю і став держати собаку.

З собакою мені куди краще полювати: у мене рушниця, а в собаки ніс. У мене теж є ніс, ще й довгий, та проти собачого носа він нікуди не годиться. Собака своїм носом чує дуже багато; коли б собака умів розказувати, то розказав би багато інтересних історій.

— Отут, — сказав би собака, — учора пройшов чоловік і у нього в роті курилася така смердюча штука з паперу, а от і вона, ця сама штука! Тільки вночі на неї упала роса. Отут ішла женщина і чоботи її були намазані тим самим, чим пахнуть колеса на підводі. І, мабуть, вона несла курку, бо пахне ще й курячим пером. Тут сиділи горобці — ще й недавно — та от вони є! — сидять тепер на дереві. Он там пробіг сьогодні вночі собака, ще й чужий, бо наші собаки інакше пахнуть.

І все це собака чує своїм носом так, наче бачить очима, ще й краще. Так ми з ним і полюємо — я рушницею, а він — носом. У гаї є куріпки. Сам би я зроду їх не знайшов — лежать

і лежать у траві, не хочуть летіти. Але Джана не обдуриш. Враз зачує носом, де вони лежать, підійде і стане. Тоді можна підійти й собі.

— Вперед!

Джан стрибне вперед, куріпка вилетить,— бо вже всеодно її знайшли — і тоді можна куріпку стріляти.

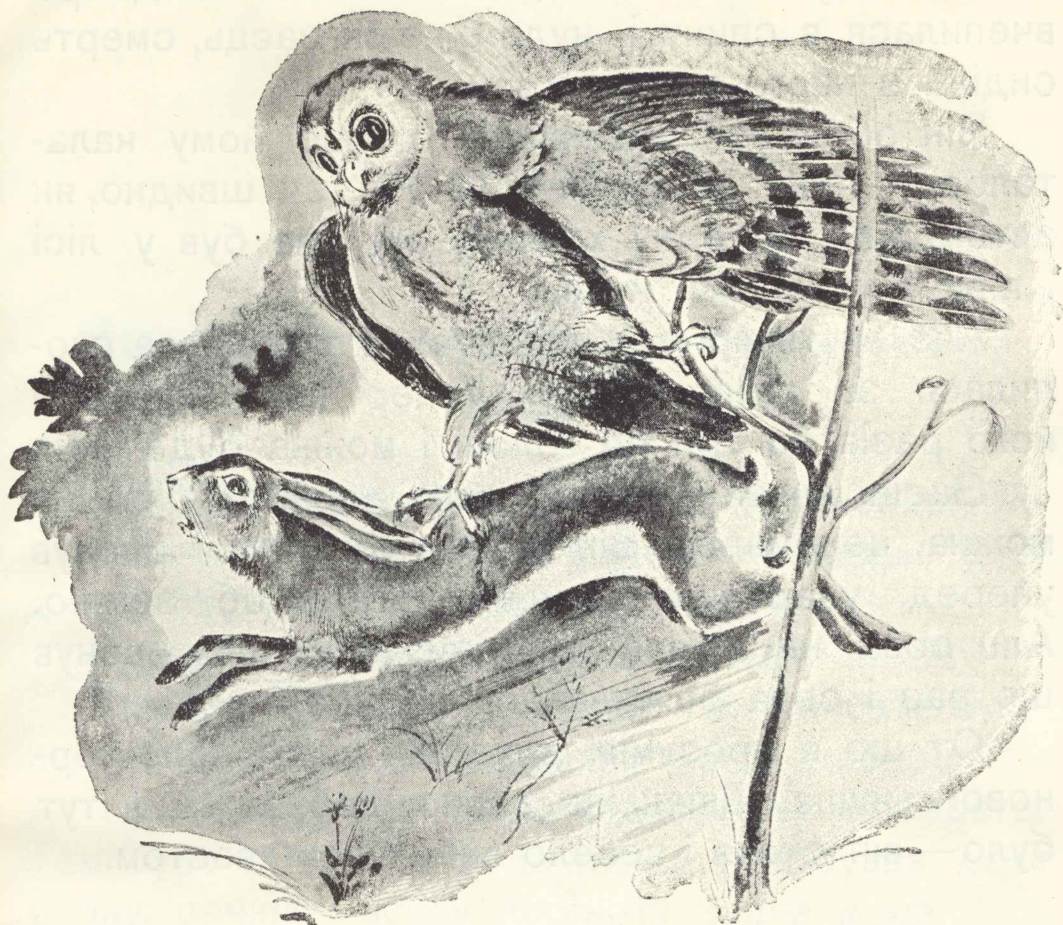
Отак ми одного разу зайшли у гайок. Джан нюхав, нюхав носом і став. Стоїть. Тільки стоїть не так, як на куріпку. Стоїть весело й помахує хвостом. Що ж воно таке?

Коли я підійшов, то побачив: Джан стояв коло тернового куща, а на терновому кущі висіла здоровенна мертва сова. Однією лапою сова зачепилася за товсту гілку, а другою... другої лапи не було зовсім. Лапа була одірвана, хтось розірвав сову надвоє.

Хто ж це міг розірвати сову? Коли б орел — то він же з'їв би як і не всю сову, то хоч пів-сови. Якби вовк — теж поїв би. Хто ж це розірвав сову і покинув на кущі терновому?

Стою і дивлюся на Джана. Він собі весело вимахує хвостом — він давно уже носом учув все, що було тут і хто тут був, а я не розумію. Розказати мені Джан не може, стоїть собі і хвостом махає. Тоді трохи одійшов від куща, нюхає щось у траві. Підійшов і я. Дивлюсь — лежить трошки заячої шерсті.

Я почав роздивлятися сову і знайшов на лапі теж заячий пух. Я замислився і помалу добрав, що тут сталось уночі. От що я зрозумів:

Недалеко від гаю поночі у буряках пасся заєць. Він оглядався на всі сторони, чи не йде лисиця, чи ще якийсь ворог. Але все було тихо. Не дивився заєць тільки вгору.

Та здоровенна сова із жовтими, мов у кота, очима давно побачила зайця — сова добре бачить уночі. Отже вона знялася з дерева і тихо полетіла над буряками. Крила в неї м'які і летіла вона тихо, без свисту. Заєць і не зчувся, як сова вже була над ним і учепилася кігтями в спину.

Він кинувся тікати щосили. Але сова добре вчепилася в спину і, куди б не біг заєць, смерть сиділа в нього на спині.

Він оббіг усе бурячище — серце йому калаталось — нема рятунку! — Він біг так швидко, як автомобіль, за одну хвилину він уже був у лісі і пірнув у тернові кущі.

Але як тільки він черкнув об гілля, сова схопилася за гілку лапою. Тепер вона довбоне його разів зо три по голові і можна буде їсти.

Заєць як закам'янів — його держать, бігти не можна, це смерть! Він зібрав усі сили і рвонув уперед, ударивши задніми ногами об землю. Але сова не хотіла пускати його, він рвонув ще раз і сова розірвалася надвоє.

От що я зрозумів, думавши довго коло тернового куща. Джан же давно добрав, що тут було — він стояв і весело вимахував хвостом.

Як орел приніс мисливцеві норця

БЕРЕГОМ Чорного моря ходив мисливець. Він виглядав норців. Така є птиця — норець. Шия довга. Ніс гострий. Черевце біле.

Удень норці плавали далеко від берега.

Там хоч і менше було поживи, та зате було куди спокійніше. Рушниця не могла дострелити до норців. Уночі ж норці підпливали до берега. Там було мілко і норець ринав і добував собі рибку, рачків і всяку дрібноту з дна моря.

Уранці - рано норці скликалися один з одним, витягаючи свої довгі шиї, і помалу відпливали геть од берега.

Тільки в однім місці, де ніхто не ходив берегом, бо дуже густі й колючі були кущі, тільки там один норець не відпливав далеко. Він годувався удень і вночі, і став куди жирніший від інших. Від жиру його хилило на сон, він чухався, чистив гострим носом крила і засипав, гойдаючись на хвилі.

Оцього норця надумав заполювати мисливець. Він продерся крізь буйні кущі, — тоді дрозди

злякано тікали врозтіч, бо там ніхто не ходив. Мисливець подряпав собі руки, подер одежу об колючки і мало не настромився оком на шпичака, але продерся, і крізь гілля побачив норця.

Норець, плаваючи, спав недалеко від берега. Не міцний йому був сон, він прокидався і поглядав навколо. Але все було спокійно, бо мисливець, продершися кущами, заліг за великий вогкий камінь, обмиваний морською водою.

Мисливець лежав і міркував: вітер був від берега; коли вбити норця, то його однесе водою геть у море — як тоді його дістати? Вода зимою холодна. Дістати ніяк, а норець був близько.

Мисливець довше не стерпів, націливсь і вистрелив. Норець стрепенувся, ударив по воді крильми і вмер.

Тоді вода поволі почала відносити його від берега; гойдаючи на хвилі.

Мисливець засумував і хотів уже йти додому крізь колючі кущі, коли побачив орлів. Четверо було орлів і вони з'явилися після пострілу над морем. Літали, клехчучи, орли і наче билися за щось над водою. Коли один з них піднявся вгору і ніби щось біле було в нього на череві.

Мисливець, догадався: цей орел ухопив убитого норця і норець світив білим черевцем. Інші троє орлів метушилися навколо, клехтали, але, видно, боялись його займати. Аж от цей орел з норцем у лапах повернувся до берега грудьми, він летів невисоко, крила норця, як парус заважали йому летіти.

Мисливець прожогом кинувся у кущі, не зважаючи на колючки. Він сховався і чекав. Аж от орел з норцем з'явився над його головою, мисливець вистрелив і орел тяжко упав, ламаючи тілом гілля. Мисливець побіг забирати норця, якого орел сам виніс йому на сухе. Крізь гілля він побачив — важко махаючи крилами, три інші орли подалися назад у гори.

Сокіл-кібець

УСЯКІ бувають хижі птахи: найбільший з них, а хоч найменший однаково б'ють інших тварин і їдять. Та є серед них і наші друзі й помічники. Такий є малесенький сокіл — менший від сірої галки; зветься він кібець.

Удень він ловить на полях мишву — діло не дуже трудне, але не дуже й веселе. Довго ширяє сокіл-кібець над полем, поки поцілить собі якусь мишу серед густого хліба. Та хоч і націлив, просто впасти на неї з неба не може — розіб'ється об землю. Налетить на неї, а миша — в дірку, і сидить тихо.

Доводиться ждати. Сяде кібець коло дірки і теж сидить тихо, не ворухнеться, наче він і не птах, а бурий кілок. Тільки очі йому ходять, скоса поглядає на дірку, куди втекла миша. Довго доводиться ждати: миша наїлася, їй поспішати нема куди, може і в ямці пересидіти.

Та на щастя соколове, миша дуже жаднюча, і очі в неї завидющі. Хоч і наїлася, а там же скільки хліба! Виглядає з дірки. Наче все тихо. Правда, щось стовбичить недалеко, але, видно, неживе, не ворушиться.

Починає миша вилазити помалу з дірки. Голова вже тут, а хвостик ще в дірці, щоб можна було враз утекти назад. Оглядається на бурий стовпчик. Хто його знає, що воно таке; наче його й не було раніше, але смирне, немов би й мертве.

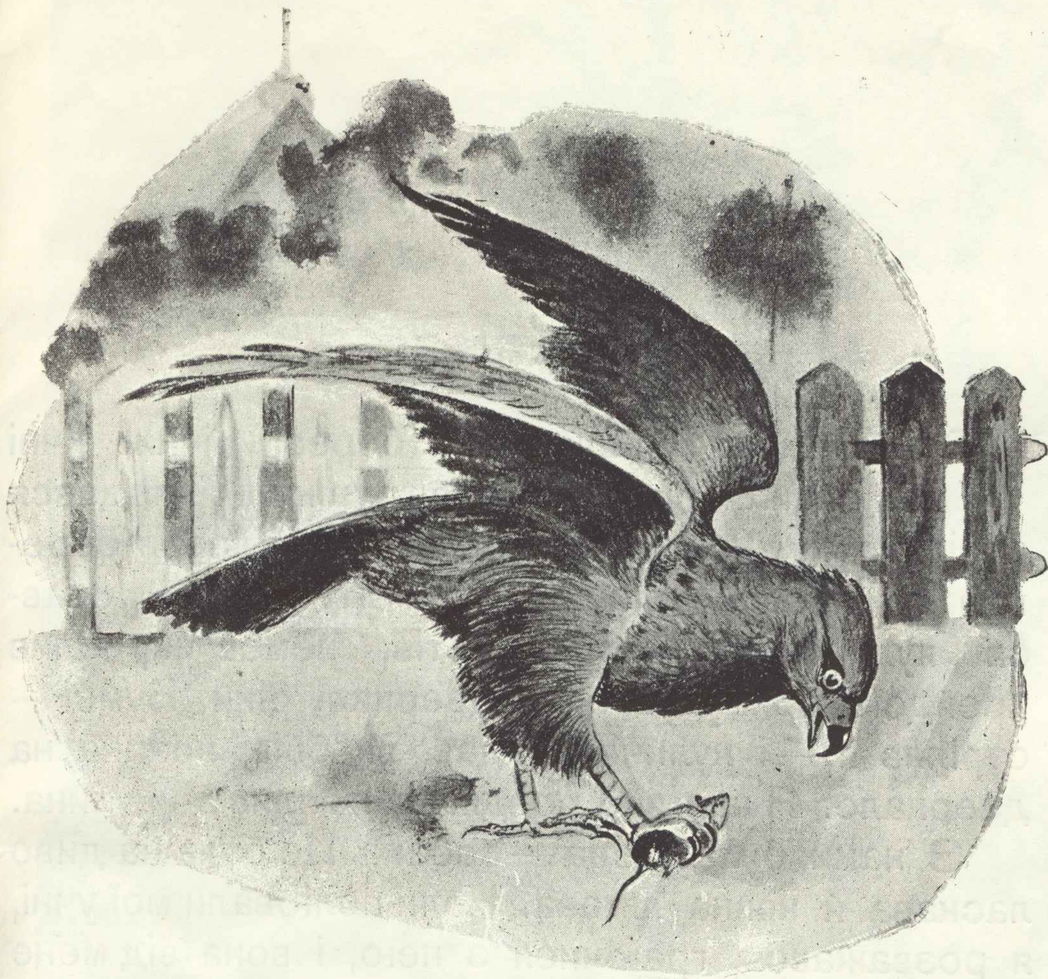
Тільки ж миша одбіжить трохи від дірки, враз той стовпчик — стриб! Та мишу по голові — довб! І полетів доїдати на дерево. Одного такого кібця підстрелив батько в крило і приніс додому. Зовсім цілий кібець був, тільки одне крильце поранене. Крило перев'язали, за ногу прив'язали шворочкою, щоб далеко не гуляв, і посадили на кущі жовтої акації.

Уранці прийшли до нього, — уже скубе горобця. Горобці саме сідали спати на тім кущі. Він і піймав одного.

Ми годували його мишами. Принесеш йому мишу, одразу вчепиться в неї кігтями і не їсть, дивиться на тебе: чи ти ворог йому, чи друг? Очі круглі, жовті й сердиті — не підходь. Як стояти тихо, то береться мишу скубти.

Коли вже крило загоїлося, вивели його на шворці в двір прогулятись. Ходить, поглядає навколо — малий, а гордий. Десь саме порпались кури. І не зважають на нього. Та півень, побачивши, не стерпів. Розлетівся, крилами лопотить і насів на кібця, аж накрив його тілом.

Зроду б кібець сам не напав на півня: куди ж йому, півень — як та гора проти нього! Та раз нападають, треба оборонятись. Як ухопить

півня, як тріпоне, та за гребінь його, та за шию, та за голову! Не встиг я й розборонити їх, як півень весь був у крові. Так і понесли його на поріг різати.

Шворку з кібця пізніше зняли і він жив на дереві. Ловив горобців, мишей, жуків, але курчат не займав. Прилетить і сяде на плече: чи не принесли йому мишу?

Так він жив, аж поки стало холодно. Тоді десь подався в теплі краї.

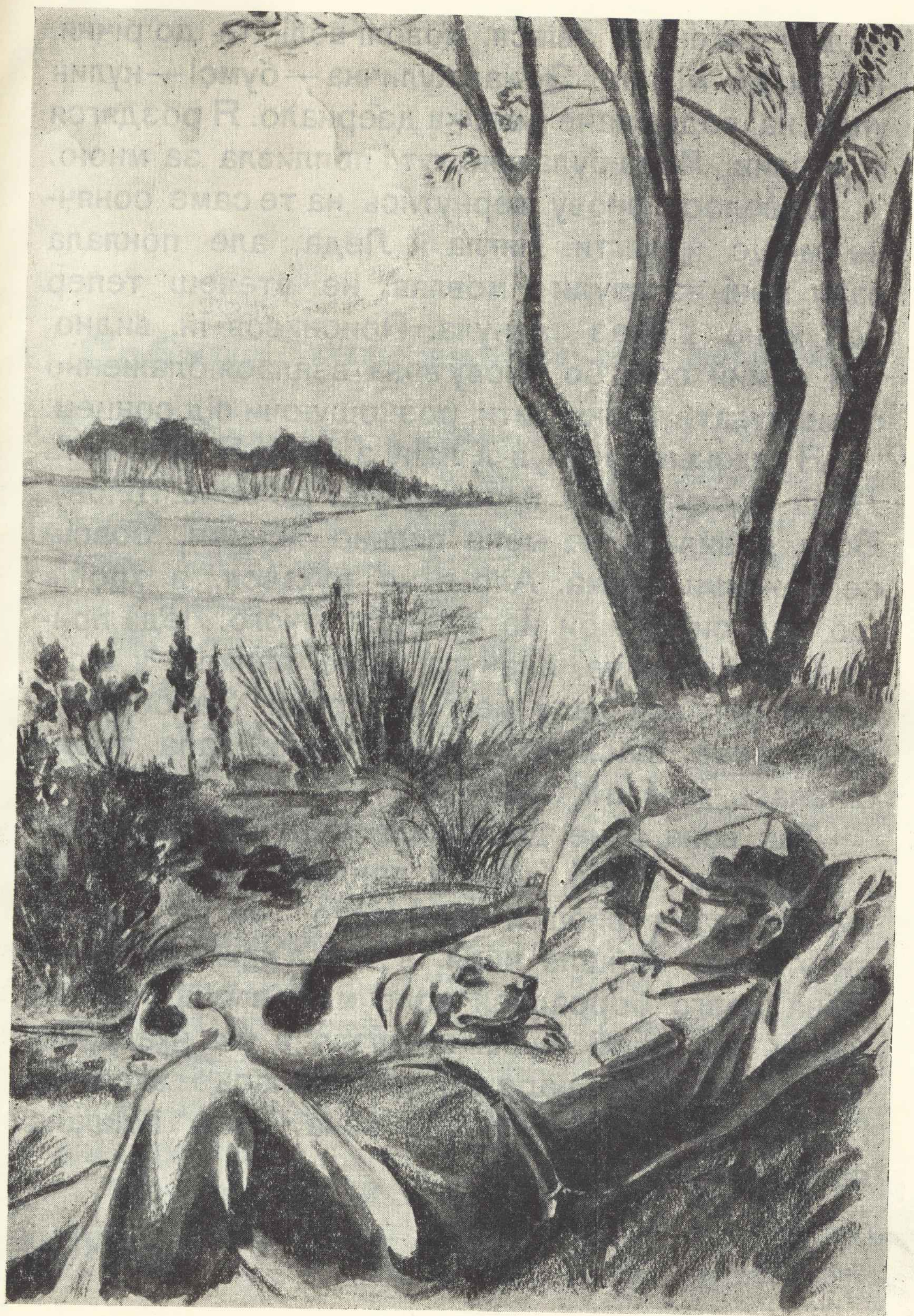
Собака

ЦЕ БУЛО на Курщині. На березі річки. Учні мої вудили рибу, а я взяв рушницю і подався стріляти куликів. Потихеньку я скрадався берегом до якоїсь мілини. — „Пиї-віт!“ — схоплювався куличок-пісочник і летів, немов креслив крейдою пряму лінію на дзеркалі ріки. Бумс! — стріляв я, — і куличок падав, як біла крапка на дзеркало. Я швидко роздягався і плив до кулика.

З нами була Леда — собака. Це була на диво ласкава й ніжна лягава. Коли полювали мої учні, я розважався, граючися з нею, і вона від мене не відходила. Але, вибираючись стріляти, я її з собою не брав, бо вона гасала попереду й зганяла куликів, а я не вмів нею командувати: тримати її при нозі.

Та варт їй було почути мій постріл, як вона летіла, перестрибуючи канави, мені на підмогу й послужливо розганяла геть усю куличву, так що мені не випадало й вистрелити більше.

Я повернувся назад і ліг на сонячній траві. Вона й собі лягла і враз заснула здоровим собачим сном, ледве повискуючи проти сонця.

Тоді я тихенько звівся, поволі-волі, та до річки, та аж до мілини. Зігнав куличка — бумс! — кулик упав на воду, наче розбив дзеркало. Я роздягся й поплив. Леда була вже тут і попливла за мною.

Довелося знову вернутись на те саме сонячне місце й лягти. Лягла й Леда, але поклала лапу мені на груди — мовляв, не втечеш тепер без мене. І враз заснула. Приснився їй, видно, той самий сон, бо знову вона взялася блаженно повискувати й скиглити, розкошуючи під сонцем.

Я тихенько зсунув її лапу з себе. В ту ж мить Леда прокинулася й повернула до мене голову. Вона дивилася на мене пильно ясними, зовсім не сонними очима. Але я не рухався, я хропів що мав сили, ніби не сталося нічого. Леда присунулася ближче, лизнула мене язиком у ніс і знову поклала лапу мені на груди. За секунду вона знов щасливо спала, тільки лапа трохи сіпалась мені по сорочці.

Так вона й не дозволила мені полювати без неї куликів. Уночі, коли я поклався на сіні, міркуючи уранці вибігти на болото, чи не пролетить якесь зайшле чиря, з хати з'явилася Леда. Вона довго борсалася коло мене в сіні, укладаючись так, щоб билля не лізло в ніс, чхала, качалась, вищала, нарешті притулилась і заснула. Перед тим, як заснути, вона знов поклала лапу мені на груди.

Собака, що лазив на дерево

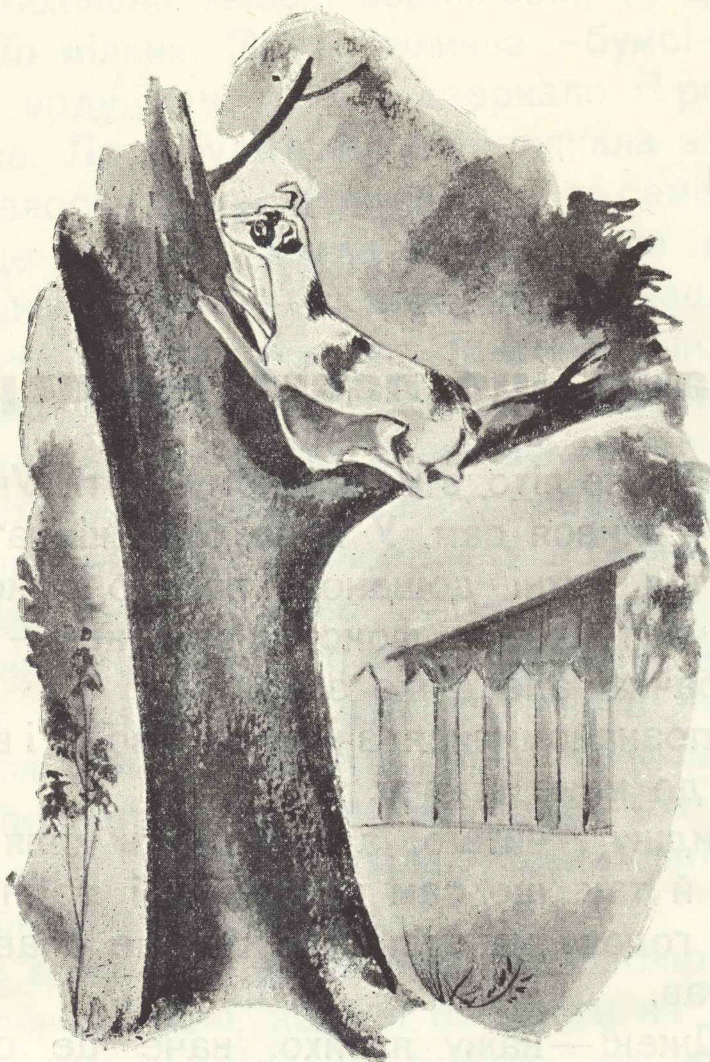
Я ЖИВ ціле літо в маленькому місті. Учителював і вчився сам. У мене була кімнатка, відділена від кухні дощаною перегородкою. На кухню часто ходив фокстер'єр Джек — маленький собачка, але дуже завзятий.

Ми познайомилися з ним на дворі, і він став ходити до мене в хату.

Я сиджу і читаю, а він спить біля столу. Бувало й так, що сам стомишся і заснеш, поклавши голову на стіл. Але більше спав Джек, а я читав.

— Джек! — кажу я тихо, наче це слово в книжці написано. Лежить — тільки вуха настобурчив. — Джек! — трохи голосніше. Устав і дивиться на мене, а я ніби то й не бачу, читаю. — Джек! — уже голосно, а сам дивлюся в словника. Стриб! І вже він на словнику. Ну, ходім, погуляймо.

Куди я, туди й він. Сховаєшся від нього — шукає, гавкає, а як довго нема, то й скавчить. Біжиш — і він біжить. Сядеш — він лягає спати.

Було на дворі старе, товсте похиле дерево. Якось я вибрався на те дерево з книжкою і взявся читати. Джек бігав, бігав навколо дерева, просився, плакав, коли як стрибне на дерево! — пробіг трохи вгору й зірвався.

Я сиджу тихо — чи не злізе сам на похилий стовбур?

Ще раз розігнався і вибрався на перше коліно дерева. Подививсь угору і — до мене.

Та там скільки не п'явся — вище злізти не зміг.

Другого дня пішли ми знову у двір. Довго старався Джек, разів зо три покотивсь униз, та всеж вибрався з розгону на другу розвилку дерева.

Отак щодня лазили ми з ним на дерево. Сказати правильно — я лазив, а він збігав. Якось пішли купатися, я зліз на вербу стрибати, а він за мною. Я стрибнув у воду і він теж.

Під осінь я виїхав, а перед тим познайомив Джека з хлопчиком Ванюшею. Через місяць Ванюша написав мені листа.

„Навчився Джек вибиратись на всяке дерево, аби було товсте і щоб кора не гладенька була. Усі сусідські коти повтікали з двору — ніде їм рятунку не було. З дерева Джек на паркан, з паркану на дах і там ганяє котів.

Не тільки коти, а й перехожі люди лякались. Ідуть увечері повз садок, коли старе дерево — гррр! — гарикає, як собака. То Джек сидить на дереві і гризе кістку".

Собака і ворони

ЧИ МОЖЕ одна ворона подолати собаку? Ясно, що не може.

Скільки ж треба тих ворон, щоб собака перелякався і втік?

Я був думав раніше, що й цілий табун ворон не подужає собаки — де ж їм! собака як гавкне, як клацне — так і нема ворони.

Так я гадав, аж поки не занесло мене на берег Каспійського моря. Там довелося мені щось побачити.

Ворона там така, як і в нас: сіра з чорними крильми. Та як і в нас ворони люблять сидіти при воді. Сидять на березі моря і ждуть.

Може якусь рибку напівздохлу викине хвиля.

Може якийсь невеличкий краб вилізе спід каменя.

Може якийсь морський червак забариться на неглибокому місці.

Сидять ворони і ждуть. Сидять, а сами озираються, чи не йде хтось великий та страшний, скажемо, людина, чи кіт, чи собака. Як хто підійде, так ворона зараз: „карр!“ — і полетіла.

Облетить кругом, обдивиться, хто це йде, ще раз крикне „карр!“ і сяде недалеко.

Як вечір, то всі ворони збиваються докупи і так табуном летять ночувати у виноградні садки, на дерева. Там сплять до ранку, а вранці знову: „карр!“ і летять на берег моря.

Рано, ще вдосвіта, я вийшов повз залізничне депо, де сплять паровози, на море. Перед тим увечері я підбив качку і не знайшов, бо було поночі. Думав: знайду вранці.

Та коли я прийшов, то побачив: уже знайдено мою качку, і знайшов її собака.

То був нічий собака. Скуйовджений він був, брудний і жив сам по собі. Ніхто його не годував, а їв він, що знайдеться. Безпритульний собака.

Видно, шукаючи дохлої риби, нанюхав він мою вчорашню качку. Отож він ліг, забрав качку між передні лапи і налагодився снідати.

Я вже налагодився йти до нього і забирати качку, коли чую вгорі: „карр!“ — прилетіли дві ворони і посідали коло собаки.

Ну, думаю, це він ще й ворон ловитиме. Цікаво подивитися. І справді, ходить ворона перед самим собачим носом, націляє на качку.

Собака лежав, лежав, коли як кинеться до ворони. Вона собі: „карр!“, підлетіла трохи, знову сіла. Собака до неї, а друга ворона вже сіла на качку, довбає тим часом.

Собака добрав, що його обдурено, і назад до качки. Ворона качку покинула і підлетіла.

Літають обидві, крутяться над самою собачою головою.

Тепер собака, видно, вирішив плюнути на ворон, бо всеодно не впіймаєш, і взявся знов до качки. Зараз же обидві ворони посідали і ходять навколо.

Коли одна як довбоне собаку в хвіст. Загарчав собака і до ворони, а друга тим часом качку довбе.

Стало собаці жарко. Тут не те, щоб упіймати, а мабуть не дадуть прокляті ворони й поснідати як слід. Треба тікати. Собака підхопив качку і подався підтюпцем геть від моря.

Але й воронам сподобалося качине м'ясо. Вони — за собакою. Одна над головою крутиться, зазирає в очі — от-от виклюне око! А друга сяде на спину собаці, довбоне і одлетить. Собака кричить, повертається до неї, тоді перша ворона його ззаду б'є. І спереду лихо і ззаду біда. Присів собака, хвоста підібгав, гарчить, зубами клацає.

А ворони насміліли, уже й сидячого довбають. То одна, то друга.

Коли собака високо-високо заскавчав, покинув качку і втік. Ще трохи провели його ворони, на прощання ще разів зо два довбонули, щоб не забував, і повернулися до качки.

Так дві ворони подужали одного собаку.

Кіт Чудило

ДО НАС приблудилося кошеня, і ми взялися його вчити. Хто його зна, як треба вчити котів, — то ми й стали його вчити по-собачому.

— Ляж! — і котик лягає і дивиться на нас, що ми йому дамо за це.

— Вперед! — і котик біг уперед, що мав сили.

— Назад! — і котик вертався до нас. Тоді ми давали йому трішки сиру, або риб'ячу голову.

Так ми й вивчили його по-собачому.

Зробили йому нашийничок із старого ремінця — і став він зватися: „Чудило". Так і бігав за нами кіт Чудило, немов собачка, тільки не скрізь. У річку не ходив. Ми купаємося, а він сидить на березі, чекає. Ми — до човна, а він не хоче, нявчить, бігає берегом, а до нас не пливе. Не люблять коти мокрого!

Одного разу поїхали ми човном удити рибу. Дійшов з нами до берега кіт Чудило, а в човен не поліз, не схотів. Вибрався на дошку, що коло неї перуть білизну, і сидить на цій дошці над водою, а під дошкою гуляють маленькі рибки —

верховодки. Дивиться на них згори кіт Чудило, мабуть смачні рибки, та в мокрому місці плавають. Дививсь, дививсь та й заснув на сонечку.

Наловили ми багато верховодок. Був у нас здоровий, синій глек, той, що воду ставлять коло вмивальника. Зачерпнули ми тим глеком води, і напустили туди верховодок повно. І попливли човном додому.

Прокинувся кіт Чудило, протер лапками очі, і дивиться, чи не принесли йому чогось смачненького. Полазив у нас по плечах, по кишенях, нема нічого, тоді як глянув у наш глек, так і закам'янів: рибок у глеку так рясно, що води між ними не видно. Плавають, плавають, одна на одну налазять, аж чорно в глеку.

Ми поставили глек на землю і трошки одсунулися, дивимось, що робитиме кіт Чудило. Він вибравсь на верхній край глека, умостився на покришці, сидить. Сидить, дивиться вниз на рибку, дивиться, дивиться, нахиляється, нижче та нижче, уже звисає над водою, уже й передні лапки в глеку, тоді — шубовсть! і вскочив у воду.

Заметушився, заборсався, забився у воді, аж глек ходором ходить. І не вистрибує.

Ну, — думаємо, — пропав кіт Чудило. — Утоп, напився води, упавши догори ногами в глек. Уже хотіли його рятувати, коли вилазить! Мокрий сердега, плохий, нечепурний, ніби цілу ніч під дощем був, але рибка в зубах. Виліз, рибку поклав долі, обтерся, облизався, і почав їсти.

Рибку з'їв, помурчав, витягнув ноги, ще раз облизався і знову поліз на глек. Дуже довго сидів, дивився, коли знову — шубовсть! і вистрибнув з рибкою в зубах. І цю з'їв. Тоді ми забрали глека й посмажили верховодок на сковорідці. Поклав на хліб і їж! І кісток не треба вибирати,

так і хрумтять на зубах, як хрящ. Чудилові ж повіддавали хвостики й голівки.

Отак і привчився кіт Чудило до мокрого — іде за нами до річки, сам стрибає в човен, як мисливський собака, і зараз же до глека. Ми вудимо рибу, а він на глеку сидить, чекає. Як накидаємо у глек верховодок, тоді й він починає ловити рибу. Отакий у нас був кіт — кіт Чудило.

Жук-водолюб і таргани

ПО ДОРОЗІ повз жук. Великий та чорний. Іван глянув і сказав:

— Це жук-водолюб. Він любить воду. Це він залетів сюди з Комишуватого озера. Подивлюсь, як він буде жити у мене в хаті.

Іван забрав жука. Жук був, немов чорна ложка, гладкий і блискучий. Вуса він сховав, бо злякався, чи не смикне його Іван за ті вуса. На череві в нього був гострий такий шпичак, як голка.

Іван приніс жука, налив води в банку, вкинув туди пару камінців — буде йому хата, і пустив жука. Жук трохи посидів і ринув на дно. Там він заповз під камінь і причаївся. Сидить і стриже вусами — що воно далі буде.

Цей жук трави не їсть. Йому треба м'яса. Може, йому згодиться тарганяче м'ясо?

Іван піймав таргана і вкинув у банку. Одразу тарганові стало мокро і він швиденько узявся плавати, щоб випливти на сухе. Купався він, купався, та нікуди податись — навкруги скло, ще й слизьке.

Тимчасом жук, прудивши вусом, побачив, що вгорі вода гуляє і щось нагнало хвилю. Треба глянути, хто каламутить воду. Отже, водолюб виплив, ухопив таргана і поволік його до себе під камінь.

Довго не видно було нічого, аж ось випливло. Виринула тарганяча шкура. Значить жук з'їв таргана, а шкурку пустив.

Іван наловив ще тарганів і понапускав їх у банку. Жук поїв їх з троє, і більше не виринав. Сидів під каменем.

Коли стемніло і всі вже полягали спати, щось як загуде. Ж-ж-ж-цок! Тоді знову тихо. Ж-ж-ж-цок! То жук вилетів з банки й літав по хаті. Зачепиться об щось і впаде. Літав, літав, озера не знайшов і знов повернувся в банку. Там ще повечеряв парою тарганів і затих.

Так він жив в Івана днів зо три. Але однієї ночі надибав він на відчинене вікно і подався геть, на Комишувате озеро.

Соми

ТІ РИБАЛКИ, що ловлять рибу сітями в морях, постачають нам оселедців, камсу, судака і дуже допомагають робітництву харчами. Це рибалки-робітники.

Але є рибалки, що вудять рибу вудкою у вихідний день, для розваги. Вудкою впіймати рибу нелегко, отже вудлярі найчастіше вертаються додому без риби. Рибу вони їдять більше ту, що її продають у кооперативі.

Та буває й так, що вудлярам пощастить щось упіймати. Так було з двома зміївськими хлопцями на Дінці.

Вони сиділи проти лісу і вудили в'язів. В'язя теж піймати не просте діло. Тому, коли піймався на горох в'язик у півкілограма вагою, хлопці зраділи дуже. Роздивлялися, обмацували, гладили того в'язя, та кінець-кінцем треба було його пристроїти, щоб не пропав на сонці. Отже пропустили йому поза жабрами шворку і на шворці пустили в річку. Другий кінець добре прив'язали до дерева, щоб не втік. І сіли знову вудити.

Дуже довго сиділи, коли біля в'язя щось наче спливло вгору — чорне та здорове, як дерево. Тоді брьохнуло, немов хто пустив у річку цеглиною. Потягли хлопці за шворку, тягнеться легко, а замість в'язя теліпаються на шворці самі жабри.

Дуже сумували хлопці, що пропав такий в'язик — бо вже ж тепер не скоро впіймаєш — може на той рік, а може й через два роки. Але сьогодні хлопцям щастило, як ніколи. Не просиділи вони й цілого дня, як ще впіймали в'язя, а перед вечером ще одного.

Більшого посадили в цебро, а меншого пустили на шворці в річку — цей, мабуть, не зірветься. І полягали спати.

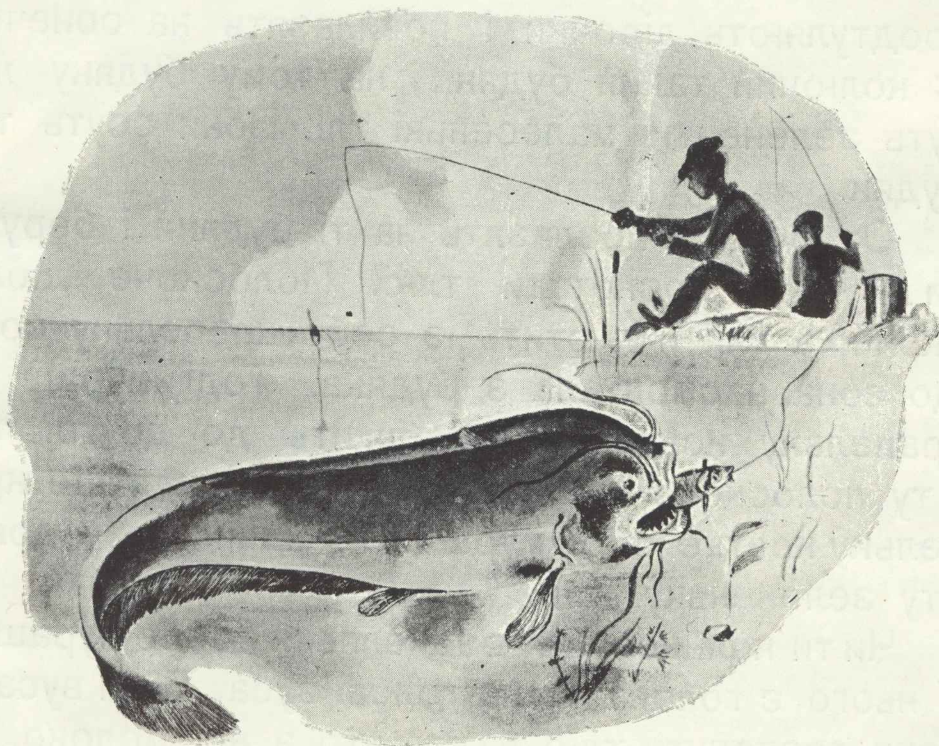
Уранці витягли шворку — знов самі жабри теліпаються. Треба щось робити. Побіг один з хлопців до Змійова і викував разом з ковалем здоровенного гака з таких стальних вил, що сіно накладати. Приніс гака, почепили на нього останнього найбільшого в'язя і сидять. Бояться. А ну як і цей пропаде?

І справді, за якусь годину щось виринуло чорне та велике, як човен, ляснуло по воді і вхопило в'язя. Хлопці до мотузки — єсть! Щось є на гаку. Тягли, тягли, притягли аж до берега. Сом. Голова така, як цебро. Тільки хотіли витягти на сухе, крутнув хвостом і вглиб! Мало не затяг із собою в воду. Довго вони з тим сомом морочились, аж упріли. Довелося знову до Змійова бігти — по підводу.

Конем витягли й сома, був він довший від чоловіка, а важив дев'яносто шість кілограмів. Підводою ж і повезли його до Змійова.

З того часу не відвадиш тих хлопців од річки. Все їм здається, що вони знов упіймають рибу вудкою. І про що б не зайшла розмова, все вони навертають на сома. Сплять і уві сні бачать сомів убільшки з паровий млин. Так їх і прозвано в Змійові:

,,Соми''.

Як мураші наїлися цукру

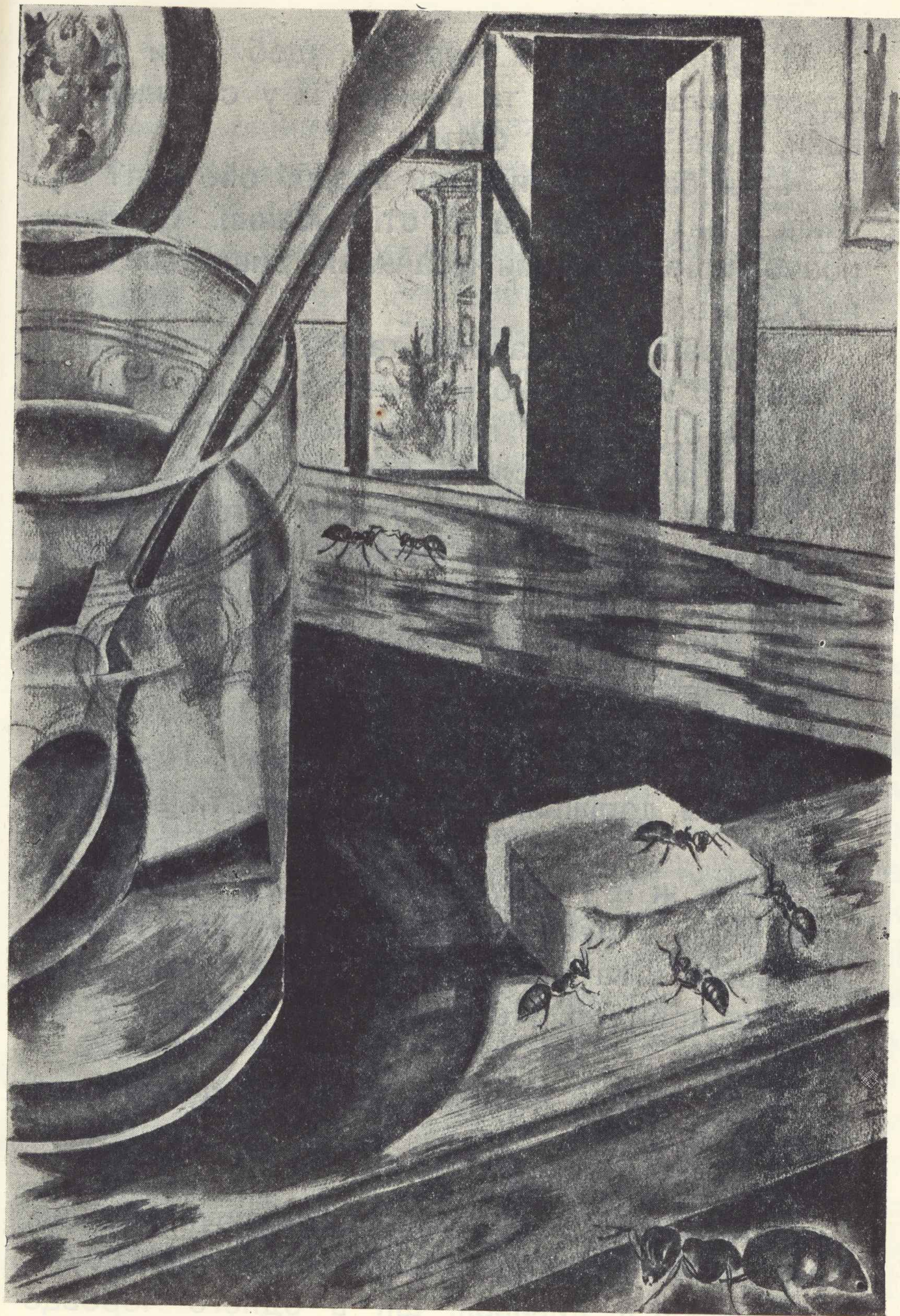
Зимою мурашів не видно. Вони сховалися під землею, затулили дірочку і ждуть, поки стане тепло.

Коли настане весна і буде тепло, мураші поодтуляють дірочки і повилазять на сонечко. Є колючий такий будяк, і на тому будяку живуть зелененькі малесенькі тлі. Вони ссуть той будяк.

От мураші позлазять на ті будяки і беруться вусами лоскотати тлю. Полоскоче, полоскоче, а тля й пустить із себе крапельку соку, що вона насмоктала з будяка. Тоді мураш ту крапельку ковтне та й біжить до другої тлі. І ту полоскоче, і та крапельку пустить, і цю крапельку ковтне собі мураш. Так і живуть, — доять оту зелененьку тлю.

Чи ти колинебудь роздивлявся добре мураша? У нього є голова, а на голові вуса. Тими вусами вони лоскочуть тлю, видоюють з неї молоко.

Та в мураша не тільки вуса є на голові. Є в нього й очі, лупаті та круглі. Є ще й кусачки-кліщаки.

Як упіймати двох мурашів, щоб були не з одного мурашника, та вкинути їх у склянку, то вони, бува, почнуть битися.

Чи ти бачив колись, як мураші б'ються? Кулаків у них немає, а є оті кусачки. От вони позчеплюються тими кусачками і дивляться один на одного.

В мураша є їдка кислота. Як вони позчеплюються, то й починають згинатися, щоб бризнути один одному ту їдку кислоту. Хто перший бризне другому кислоту, той і дужчий.

У мене був мурашник у хаті. Літом пішов я на вигін, одшукав, де живуть мураші, копнув лопатою так, щоб ухопити й мурашів багато та яєчок їхніх, і поніс до себе в хату. Там я взяв два скельця та й улаштував мурашів із землею між тими скельцями.

Так вони жили в мене цілу зиму. Поробили між склом доріжки, коридори, кімнати в землі і живуть.

Треба ж їх і годувати. Годувати треба медом. Меду в мене на той час не було. Я взяв маленький шматочок цукру і поклав там, де в них був коридор. Поклав, а сам дивлюся, що воно буде.

Виліз один у коридор, знайшов цукор та й припав до нього.

Припав і смокче.

Тоді другий виліз і теж до цукру. Смокче. Тоді третій. Сидять на шматочку цукру і ссуть.

Дививсь я, дивився, аж в одного черевце

розпухло. Було чорне, а зробилося смугасте і здорове стало.

Ну, — думаю, — об'їлися мої мураші цукру. Тепер захворіють і загинуть. Було б, думаю, не давати їм одразу стільки цукру, а то як же я їх тепер лікуватиму! Мураш дуже маленький, лікаря до нього не покличеш, і температури йому не зміряєш. Пропали, думаю, мої мураші.

Коли дивлюсь, аж перший мураш перестав смоктати. Учепився лапками за землю й висить так. Тут ще повилазили мураші, та вже не йдуть до цукру. Може ці розумні, не хочуть, щоб їм так черево рознесло?

Ні, видно й ці хочуть солодкого. Підповзли до того мураша, і почали його лоскотати вусами. Полоскочуть, полоскочуть—він і пустить із себе солодку краплю. Припали вони до цього мураша і ссуть уже з нього цукор. Виходить, що цей мураш мусів їх усіх напувати. Так вони смоктали з нього дуже довго, а коли висмоктали, то й черевце в нього зробилося знов чорне й мале.

Він тоді встав, розгладив вуса і пішов спати.

Так я і годував їх зимою цукром. А навесні, коли стало тепло, знов випустив їх на вигін. Хай смокчуть тепер ту зелену тлю, що на будяках.

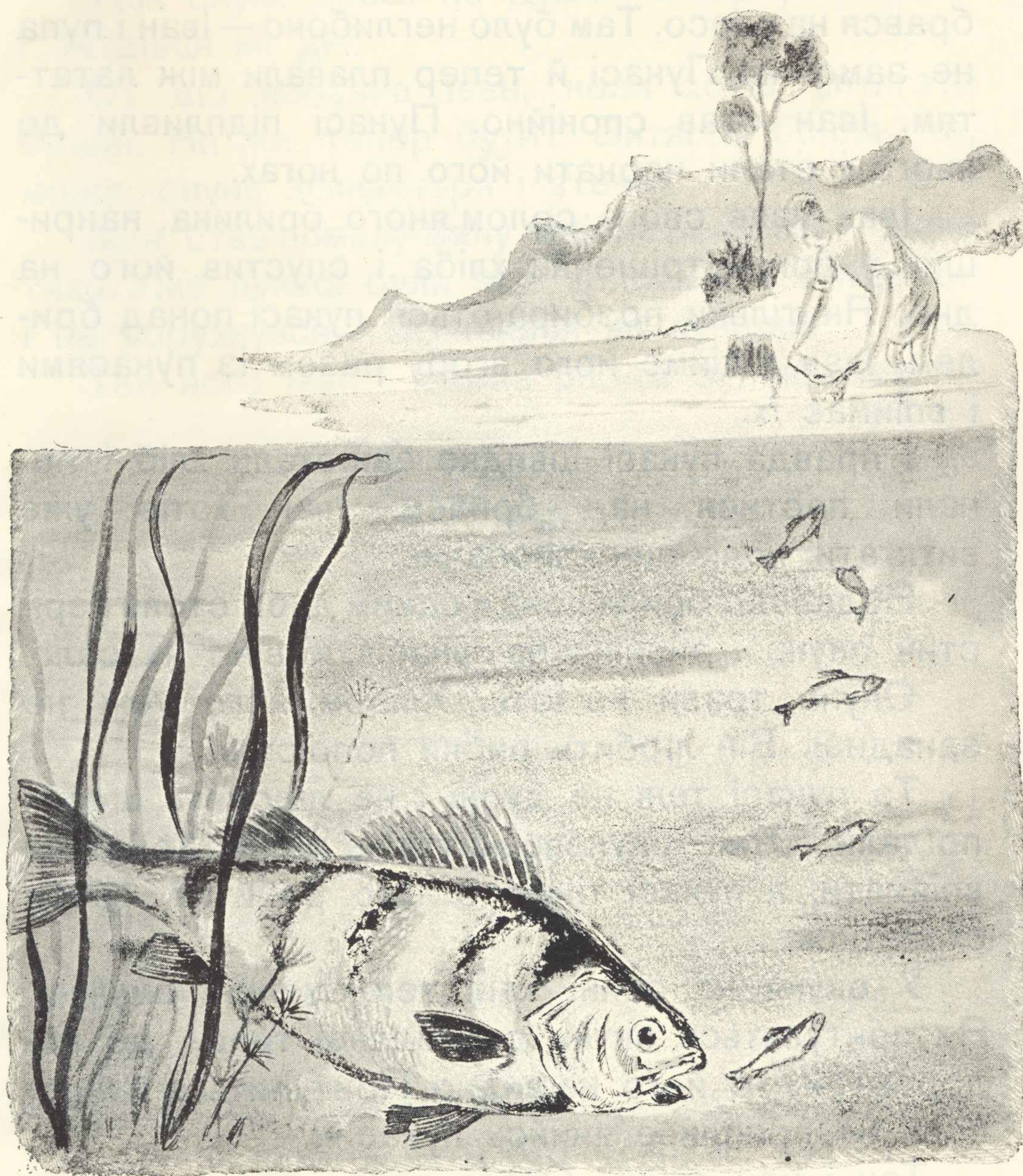
Як окунь сам упіймався

ПІДІЙДИ до річки ясного сонячного дня. У воді там, де неглибоко, видно риб.

Це не риби, а рибенята. Великі риби повтікали, як тільки ти підійшов до берега. А малі рибенятка не бояться і гуляють собі в літній теплій воді. Коли вони повиростають, то стануть хитріші і теж тікатимуть від тебе. Деякі риби виростуть дуже великі. Деякі будуть трохи менші. Верховодки й бубирі будуть убільшки з мій палець.

Та є такі риби, що й повиростають і плодитимуть рибенятка, а самі все ще будуть малесенькі, та так і зостануться убільшки як півсірника. Більші вони рідко бувають. Самі вони пузатенькі, очі в них банькуваті, плавці червоненькі. Звуться вони пукасі. Коло берега їх буває мало, а шукати їх треба в таких затоках, де не біжить вода, а стоїть. Я розповім, як Іван ловив пукасів.

Був в Івана солом'яний бриль — батько йому купив на колгоспному ярмарку. Отже Іван скинув штанці і поліз у воду між очерет.

Там за очеретом невелике було плесо — тиховід. Там батько вихідного дня ставив ятері — Іван те місце знав. Там же батько й показав йому на пукасів. Пукасі плавали собі поміж лататтям і шукали поживи.

Іван проліз стежкою між очеретами і ви-

брався на плесо. Там було неглибоко — Іван і пупа не замочив. Пукасі й тепер плавали між лататтям. Іван став спокійно. Пукасі підпливли до нього і стали черкати його по ногах.

Іван узяв свого солом'яного брилика, накришив у бриль трішечки хліба і спустив його на дно. Як тільки позбираються пукасі понад брилем, Іван підійме його вгору разом із пукасями і впіймає їх.

І правда, пукасі швидко занюхали хліб і почали пастися над брилем. Іван хотів уже витягати, коли щось побачив.

Недалеко бриля понад самим дном стояв перістий окунь і дивився на пукасів, мов кіт на сало.

Окунь трави не їсть. Хлібом його теж не занадиш. Він любить рибки попоїсти.

Та пукасі теж не дурні і не люблять, щоб їх поїдали. Отже окуневе життя не легке. Хочеться впіймати, а пукасі тікають. Що робити? Треба сховатись.

У окуня на спині такі темнозелені смужки. Як притулиться окунь до водяної трави, до водоростей, то його не видно. Притулиться й жде, поки не припливе якийсь пукасик.

Так і цей окунь. Стояв понад самим дном і чекав.

Довго так чекав окунь, поки побачив, що пукасі коло нього не плавають, а все вовтузяться над брилем. Окунь крутонув хвостом і подивився в бриль. Углибу бриля було темно і затишно. Сховатися там можна було краще.

Тож окунь довго не думав, а пірнув у бриля і затаївся на дні.

От що побачив Іван, коли хотів витягати бриля. Як же тепер бути? Витягти бриля, то, може, окунь злякається і втече.

Іван став помалу-малу підіймати бриля — дуже тихо. Уже пукасі були над крисами, а окунь так і не ворухнувся — задивився на пукасів.

Так його Іван і піймав разом з пукасями.

ЗМІСТ

Хитрі качки — 3
Хто розірвав сову? — 7
Як орел приніс мисливцеві норця 11
Сокіл - кібець — 15
Собака — 18
Собака, що лазив на дерево 21
Собака і ворони — 24
Кіт Чудило — 28
Жук - водолюб і таргани — 32
Соми — 35
Як мураші наїлися цукру — 38
Як окунь сам упіймався — 42

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літопису Українського Друку“, „Картковому репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати.

Одобліт №1005. Уповн. Головліту 5584. 6 друк. арк. Форм. паперу 82x110 1/16. Замовл. № 1364. Тираж 20000. Здано до складання 12|III 35 р. Підписано до друку 7|VI—35 р. Чергове вид. № 78.

Друк. ім. Леніна, Одеса, Пушкінська, № 18.

Ціна 90 коп.